

Semiotyka logiczna (1)

Jerzy Pogonowski

Zakład Logiki Stosowanej UAM
www.logic.amu.edu.pl

pogon@amu.edu.pl

Wprowadzenie

Plan wykładu: semestr zimowy

- Dzisiaj: wprowadzenie.
- Migawki semiotyczne (co będzie na następnych wykładach).

Materiały dydaktyczne będą dostępne na stronie Zakładu Logiki Stosowanej UAM. Tam także: linki do stron poświęconych semiotyce logicznej.

Wykład w semestrze zimowym kończy się zaliczeniem.
W semestrze letnim (zajęcia prowadzone przez osobę wskazaną przez Dyрекcję IJ UAM) — egzaminem.

Działy semiotyki

Przedmiot badań semiotyki — nauki o znakach — ma co najmniej 2 miliony lat.

Nie będziemy omawiać historii badań semiotycznych. Zainteresowani mogą sięgnąć do stosownych opracowań.

Główny podział badań semiotycznych to podział na:

- składnię
- semantykę
- pragmatykę.

Do każdej dyscypliny X (każdego pojęcia, itd.) można doczepić słowo „semiotyka”, otrzymując w ten sposób różne, zwykle zabawne, całości postaci „semiotyka X ”.

Przypomnienie: podstawowe pojęcia logiczne

Semiotyka logiczna to semiotyka uprawiana z wykorzystaniem środków logiki, ostatnio — logiki matematycznej.

Oczywiście, mamy stosowny podział na:

- składnię logiczną
- semantykę logiczną
- pragmatykę logiczną.

Pierwsze dwie z wymienionych dyscyplin są stosunkowo dobrze rozwinięte. W tym wykładzie opowiemy trochę o pragmatyce logicznej. Niezbędne będzie przypomnienie niektórych pojęć logicznych: wynikania logicznego, wnioskowania, reguły wnioskowania, itd.

Przypomnienie: wybrane pojęcia lingwistyczne

Zakładamy, że słuchacze mają za sobą kurs wprowadzenia do językoznawstwa. Pojęciami, które będą nas interesować są m.in.:

- okazjonalność
- intensjonalność
- implikatura
- presupozycja
- akt mowy
- argumentacja, perswazja, manipulacja, itd.

Pokażemy możliwości zastosowania logiki matematycznej w analizie tych pojęć.

Paradoks — antynomia — sofizmat

Gdy wszystko jest w porządku, to nie ma czego badać (wystarczy filozofować). Inspiracją do badań semiotycznych bywały:

- paradoksy
- antynomie
- sofizmaty.

Podamy przykłady pokazujące, jak radzono sobie np. z eliminacją antynomii w niektórych dyscyplinach.

Argumentacja, perswazja i manipulacja

Elementarz logiczny nie wystarcza do analizy rozumowań przeprowadzanych w tzw. życiu codziennym.

Pokażemy, jakie środki logiczne wykorzystane mogą być w analizie:

- argumentacji
- perswazji
- manipulacji.

Wspomnimy też o regułach prowadzenia dyskusji oraz o sztuce prowadzenia sporów.

Logika epistemiczna

Logika epistemiczna może być wykorzystana w badaniach systemów przekonań. Pokażemy m.in.:

- czego dowodzić można o systemach przekonań
- kiedy wartość mają samospełniające się przekonania
- jakie ograniczenia metasytemowe mają zespoły (racjonalnych) przekonań.

Uwaga: logiki modalne (w tym także logika epistemiczna) mają ostatnio coraz więcej zastosowań w informatyce.

Uniwersalia semiotyczne

Uniwersalia językowe mogą być rozumiane jako cechy wspólne wszystkich języków (odróżniające zatem języki od innych systemów semiotycznych). Do często wymienianych należą np.:

- metajęzykowość
- dwuklasowość
- rekurencyjność.

Pokażemy, jak te (i inne) cechy przejawiają się w różnych systemach semiotycznych (m.in. w genetyce molekularnej).

Omówimy też pewną propozycję typologii języków naturalnych. Wspomnimy o inżynierii semantycznej.

Uogólnione kwantyfikatory

Problem możliwości „przekładu” z języka naturalnego na sztuczne języki logiki (matematycznej) uważany jest za istotny. Pokażemy, dla przykładu:

- jakie są ograniczenia takiego „przekładu”
- jakie systemy logiczne były inspirowane trudnościami w tym „przekładzie”
- czym są uogólnione kwantyfikatory.

Omówimy też pewne uniwersalia lingwistyczne związane z uogólnionymi kwantyfikatorami.

Logika a humor

Semiotyka logiczna jest bardzo śmieszną dyscypliną.

Umożliwia jednak również poważne badania, np. nad:

- humorem
- dowcipem
- komizmem.

Pokażemy, co wspólnego mają: dowcip i logika.

Literatura polecana

- Hołówka, T. 1998. *Błędy, spory, argumenty. Szkice z logiki stosowanej*. Wydział Filozofii i Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Hołówka, T. 2005. *Kultura logiczna w przykładach*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Jadacki, J.J. 2001. *Spór o granice języka*. Wydawnictwo Naukowe Semper, Warszawa.
- Jadacki, J.J. 2004. *Elementy semiotyki logicznej i metodologii w zadaniach*. Wydawnictwo Naukowe Semper, Warszawa.
- Marciszewski, W. 1971. *Sztuka dyskusowania*. Wydawnictwo Iskry, Warszawa.
- Marciszewski, W. 2004–2005. *Logika 2004/2005*. Teksty wykładów zamieszczone na stronie:
www.calculemus.org/lect/logika04-05/index.html

Literatura polecana

- Pszczołowski, T. 1974. *Umiejętność przekonywania i dyskusji*. Wiedza Powszechna, Warszawa.
- Schopenhauer, A. 2000. *Erystyka, czyli sztuka prowadzenia sporów*. Oficyna Wydawnicza Alma-Press, Warszawa.
- Suchoń, W. 2005. *Prolegomena do retoryki logicznej*. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Szymanek, K. 2001. *Sztuka argumentacji. Słownik terminologiczny*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Szymanek, K., Wieczorek, K.A., Wójcik, A. 2003. *Sztuka argumentacji. Ćwiczenia w badaniu argumentów*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Tokarz, M. 1993. *Elementy pragmatyki logicznej*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Tokarz, M. 2006. *Argumentacja. Perswazja. Manipulacja. Wykłady z teorii komunikacji*. Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.

Motto

Naszym mottem w tym roku będzie hasło jednego z Bohaterów I Wojny Światowej:

Zapraszam na dalsze wykłady.

jp